

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

«Затверджено»

Голова приймальної комісії
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Анатолій МЬОСЬ

« 03 » квітня 2023 р.

Протокол № _____

ПРОГРАМА

ФАХОВОГО ІСПИТУ

**ДЛЯ УЧАСТІ У КОНКУРСНОМУ ВІДБОРІ ВИКОНАВЦІВ ДЕРЖАВНОГО
ЗАМОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
на основі раніше здобутих рівня вищої освіти магістра, освітньо-кваліфікаційного
рівня спеціаліста (НРК 7)

ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 281 ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

освітньо-професійна програма – ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

ЛУЦЬК – 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фаховий іспит для вступників має за мету оцінити рівень знань, які є базовими для подальшого здійснення освітньої діяльності за освітньо-професійною програмою «Державна служба» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Програма фахового іспиту для вступників охоплює основну проблематику дисциплін Основи держави і права та Основи економіки, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. № 789 Про затвердження Порядку прийому на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 23.03.2023 р. № 276 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році».

Мета Програми фахового іспиту для здобуття ступеня магістра з публічного управління та адміністрування – виявлення рівня професійної підготовки вступника, перспективи його становлення як фахівця з обраної спеціальності.

Програма фахового іспиту для вступників містить комплекс основних питань та перелік літератури із Основ держави і права, Основ економіки та Державного управління.

В результаті фахового іспиту вступник повинен демонструвати **загальні компетентності**:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.;
- здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

Фаховий іспит спрямований на перевірку загального комплексу знань, умінь і компетенцій вступника.

Учасник фахового випробування повинен:

знати:

- основні теоретичні положення держави і права як на рівні їх загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування, так і окремих державно-правових інститутів;
- загальнотеоретичні поняття і правові категорії;
- форми устрою держави, системи права, законодавства;
- соціальне призначення демократії, природних і невідчужуваних прав та свобод людини;
- концепцію правової держави та можливі шляхи її побудови в Україні;
- систему права та законодавства, а також механізми правового регулювання в різних галузях права;
- характер і зміст суспільних правовідносин, що регулюються різними галузями права;
- правовий статус особи у правовій державі;
- підстави юридичної відповідальності при порушенні чинного законодавства;
- форми захисту прав та охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб;
- функції судової влади в системі державної влади;
- компетенцію і функції правоохоронних органів;
- соціальний і правовий зміст реалізації норм права;
- економічні категорії та економічні закони;
- закономірності та особливості функціонування економічних систем;
- загальні основи суспільного виробництва і закономірності його розвитку;
- термінологію і основні методи економічного аналізу на мікро- та макrorівні;
- проблеми економіки, закономірності її розвитку, суперечності, методи регулювання;
- принципи раціонального поведіння господарських суб'єктів на ринку;
- економічні основи функціонування та розвитку світового господарства;

- структуру та порядок формування Кабінету Міністрів України;
- сутність та види відносин в державному управлінні;
- визначення понять суб'єкт управління та об'єкт управління;
- основні функції державного управління;
- загальні характеристики органів державного управління;
- основні засади державної служби;
- процедури доступу на державні посади;
- принципи функціонування державної служби;
- основні поняття та категорії державної служби;

уміти:

- оперувати поняттями в умовах юридично значимої практичної ситуації, що виникла;
 - аналізувати й узагальнювати юридичну практику, виявляти закономірності, методи та форми її здійснення;
 - за допомогою особливих правил і прийомів повно, точно й швидко тлумачити нормативні й інші правові акти та договори;
 - здійснювати вибір та аналіз правових норм;
 - здійснювати правову кваліфікацію, тобто юридичну оцінку всієї сукупності фактичних обставин справи;
 - здійснювати певний комплекс процесуальних юридично значимих дій, пов'язаних із вирішенням конкретної життєвої ситуації;
 - роз'яснювати окремі теоретичні конструкції, терміни;
 - передбачати та пропонувати правомірні альтернативні варіанти вирішення юридичної справи;
 - використовувати комп'ютерну техніку для вирішення практичних завдань у своїй діяльності;
 - використовувати знання про економічні категорії і закони для аналізу основних економічних явищ та процесів в світі, країні, регіоні;
 - застосовувати методи економічного аналізу при дослідженні економічних процесів та явищ;
 - аналізувати особливості розвитку та становлення економічних відносин між людьми у процесі господарської діяльності;
 - обґрунтовувати державне управління як складову публічного управління;
 - оцінювати державу як суб'єкт управління суспільними процесами;
 - коментувати сутність відповідальності в державному управлінні;
 - характеризувати виконавчу, судову, законодавчу владу;
 - аналізувати об'єктивні основи державного управління;
 - характеризувати лідерство на державній службі;
 - визначати державну службу як владну діяльність;
 - обґрунтовувати правовий статус державних службовців;
 - Визначати місце державної служби в розбудові державності.
- Фаховий іспит проводиться у формі комп'ютерного тестування.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ

ОСНОВИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Теорія держави і права як наука

Теорія держави та права. Об'єкт теорії держави та права. Предмет теорії держави та права. Функції теорії держави та права. Система методів теорії держави та права. Предмет вивчення і дослідження теорії держави і права. Ознаки функцій теорії держави і права. Структура теорії держави та права. Теорія держави. Теорія права.

Функції загальної теорії держави і права як науки. Зміст онтологічної (пізнавальної), евристичної (винахідної), аксіологічної (оцінювальної), прогностичної, виховної, методологічної, ідеологічної та практично-прикладної функцій теорії держави і права.

Поняття та загальна характеристика держави

Сутність держави. Ознаки правової держави. Символи держави. Ознаки державного суверенітету України. Зовнішні ознаки державного суверенітету. Незалежність. Автономність. Форма держави. Принципи організації форми держави. Принципи функціонування форми держави. Зміст держави. Методи здійснення функцій держави. Внутрішні функції держави. Зовнішні функції держави. Поділ держав за формою державного устрою. Ознаки унітарної держави. Функції держави. Спосіб організації вищої державної влади.

Правова держава. Ознаки соціальної держави.

Форма держави

Поняття форми держави та її структурні елементи. Форма державного правління, форма державного устрою, державно-правовий режим.

Республіка та монархія як форми державного правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської, змішаної республік. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські). Нетипові монархії (виборна, теократична).

Форма державного устрою, прості та складні державні утворення. Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономним утворенням. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи), їх відмінність від унітарної та федеративної держави.

Поняття державно-правового режиму та його види. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їх характерні риси. Особливості авторитарного, тоталітарного (фашистського, расистського, військово-диктаторського) режиму. Основні ознаки демократичного державного режиму.

Ознаки республіканської форми правління в Україні. Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Функції держави

Поняття функцій і завдань держави та їхнє співвідношення. Система та зміст функцій держави. Внутрішні та зовнішні, основні та неосновні, постійні та тимчасові функції держави. Функції держави в гуманітарній, економічній та політичній сферах. Особливості внутрішніх і зовнішніх функцій сучасної держави та їхні види.

Форми здійснення функцій держави. Установча, правотворча, правозастосовча, правоохоронна діяльність держави. Методи здійснення державних функцій (заохочення, дозвіл, примус та ін.). Залежність функцій держави від її історичного типу. Функції Української держави в умовах реформування суспільства.

Механізм та апарат держави

Поняття механізму держави, його структура та роль у здійсненні функцій держави. Державні

організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави.

Апарат держави та принципи організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Поділ влади як принцип організації державного апарату, система стримувань і противаг. Органи держави, їх ознаки та характеристика. Класифікація державних органів.

Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Механізм держави та місцеве самоврядування.

Форми та методи взаємодії органів держави і місцевого самоврядування (делегування функцій та повноважень держави органам місцевого самоврядування). Стан та перспективи розвитку державних органів України.

Політична система суспільства. демократія та держава

Розвиток ідей про політичну систему суспільства у світовій класичній думці про державу і право. Сутність політичної системи суспільства та її основні риси. Елементи політичної системи суспільства. Політичні відносини. Політичні суб'єкти (інститути, організації). Політичні й правові норми. Політична свідомість і політична культура.

Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Співвідношення політичної та державної влади. Механізм політичної влади та опозиції. Місце і роль держави у політичній системі та здійснення державної влади.

Об'єднання громадян у політичній системі суспільства: поняття, види та засади їхньої діяльності. Поняття громадської організації та її види. Загальна характеристика політичних партій, види та функції політичних партій.

Форми впливу органів держави на політичні партії, рухи, інші об'єднання громадян і трудові колективи. Взаємодія політичних партій, рухів, інших громадських об'єднань, трудових колективів з державою.

Поняття і основні риси демократії як виду державно-політичного режиму. Основні теорії демократії. Функції і принципи демократії. Форми (безпосередня та представницька) та інститути демократії. Поєднання демократії і захисту інтересів соціальних меншин. Демократія і місцеве самоврядування.

Правова сутність та характерні ознаки правової, демократичної та соціальної держави. громадянське суспільство

Ідея правової держави як загальнолюдська цінність, її становлення і розвиток.

Внесок мислителів минулого і сучасності в теорію правової держави. Характерні риси та ознаки правової держави. Закріплення у конституціях та інших законах основних прав і свобод людини. Панування у суспільстві законів, які виражають волю більшості населення.

Україна як правова держава. Особливість принципу верховенства права у правовій державі. Сутність і мета розподілу влади.

Поняття та ознаки демократичної держави. Поняття та ознаки соціальної держави.

Поняття та загальна характеристика громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства.

Держава і особа

Поняття та види правового статусу особи. Загальний, спеціальний та індивідуальний правовий статус. Структура правового статусу особи (суб'єктивні права, законні інтереси, юридичні обов'язки, гарантії здійснення прав та обов'язків, правосуб'єктність, громадянство та ін.)

Поняття основних прав, свобод і обов'язків людини. Історичний розвиток прав людини (теорія трьох поколінь). Класифікація основних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина. Особисті права і свободи людини та громадянина. Політичні права і свободи людини та громадянина. Соціально-економічні та культурні права і свободи людини та громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Права дитини. Гарантії прав свобод і обов'язків людини та громадянина. Правовий захист прав і свобод людини та громадянина.

Поняття права

Розуміння права. Багатозначність права (суб'єктивне і об'єктивне, природне і позитивне,

загальносоціальне і юридичне). Загальне поняття та ознаки об'єктивного права. Нормативність, загальнообов'язковість, системність, формальна визначеність, забезпеченість і гарантованість права. Сутність права. Цінність права. Функції права: загальносоціальні та юридичні (регулятивна, охоронна, захисна). Принципи права.

Право як головний соціальний регулятор суспільних відносин, як система норм, сукупність правил поведінки загального характеру, основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, кожної особи. Право як міра свободи. Взаємозв'язок права з економікою та політикою. Право і закон.

Норми права в системі соціального регулювання

Поняття, види та основні ознаки соціальних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різноманітними засобами соціального впливу.

Класифікація соціальних норм. Норми моралі. Звичаї і традиції. Політичні норми. Норми громадських об'єднань (корпоративні норми). Технічні та естетичні норми. Релігійні норми. Норми права.

Поняття та ознаки норм права. Місце норм права в системі соціальних норм. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм. Ознаки, що відрізняють норми права від норм моралі.

Структура норм права. Гіпотеза, диспозиція, санкція. Співвідношення норм права і статті закону. Види норм права.

Розмежування норми права за суб'єктами правотворчості, або за субординацією у правовому регулюванні. Норми права органів державної законодавчої влади, органів державної виконавчої влади, глави держави та інших суб'єктів правотворчості.

Розподіл норм права за дією на коло суб'єктів, за дією в часі, за територіальною дією. Загальні, спеціальні, виняткові норми права. Норми права постійні та тимчасові, загальнодержавні та місцеві.

Правоутворення та форми (джерела) права

Правоутворення. Правотворчість: поняття, принципи і види. Соціальне призначення правотворчості. Етапи правотворення. Підготовка нормативно-правового акта. Прийняття тексту проекту нормативно-правового акта. Погодження проекту нормативно-правового акта. Доопрацювання проекту. Внесення проекту в правотворчий орган. Обговорення проекту в правотворчому органі. Голосування проекту. Підписання законопроекту. Опублікування і оприлюднення нормативно-правового акта. Принципи правотворчості.

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Правова доктрина. Релігійно-правовий текст.

Види нормативно-правових актів. Загальна характеристика законів і підзаконних актів. Властивості нормативно-правових актів. Конституція держави – основа правової системи. Відмінність нормативно-правових актів від індивідуальних актів (актів застосування). Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Пряма, зворотна, переживаюча дія нормативно-правових актів.

Правовідносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини, створені на основі норм права. Індивідуальний характер правовідносин. Забезпеченість правовідносин засобом державного примусу. Основні види правовідносин. Регулятивні та охоронні, активні й пасивні, відносні й абсолютні правовідносини. Передумови виникнення і функціонування правовідносин. Взаємозв'язок норми права і правовідносин.

Суб'єкти правовідносин. Правоздатність і дієздатність суб'єктів правовідносин. Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події. Юридичні презумпції.

Правова поведінка. Юридична відповідальність

Поняття та структура правової поведінки. Поняття та основні ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві.

Зловживання суб'єктивним правом. Об'єктивно протиправна поведінка.

Загальна характеристика та ознаки правопорушення. Протиправність, суспільна небезпека (шкідливість), вина (умисел, необережність), караність, деліктоздатність суб'єкта правопорушення. Елементи правопорушення. Суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона правопорушення. Види правопорушень. Злочини, проступки (види проступків). Причини правопорушень і шляхи їх усунення.

Поняття, ознаки, принципи і види юридичної відповідальності. Конституційна, цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, матеріальна відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Необхідна оборона і крайня необхідність. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина. Юридична відповідальність і державний примус.

Правосвідомість і правова культура

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосувальну діяльність. Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Професійна правосвідомість юриста. Поняття правової світоглядної ідеології.

Правова культура: її сутність та основні риси, форми прояву в суспільстві. Правові погляди і принципи. Правовий нігілізм, причини його виникнення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій і правозастосувальній діяльності. Професійна правова культура.

Законність і правопорядок

Поняття законності. Сутність, основні ознаки та значимість законності. Загальність і обов'язковість додержання і виконання закону. Законність як метод цивілізованого державного управління. Принципи та вимоги законності.

Гарантії законності, їх поняття і види. Суспільні та юридичні гарантії законності. Недійсність нормативно-правових актів, прийнятих всупереч законам. Скасування або зміна неправових нормативно-правових актів державної влади. Контроль і нагляд за дотриманням законів спеціальними органами. Своєчасний та справедливий розгляд скарг громадян щодо порушення прав людини. Конституційні гарантії законності.

Суспільний та правовий порядок. Сутність правопорядку, його характерні риси. Структура, функції та принципи правопорядку. Взаємозв'язок правопорядку і законності. Законність, правопорядок і дисципліна.

Правове регулювання суспільних відносин та його механізм

Правове регулювання і його вплив на суспільні відносини. Поняття, предмет, прийоми і типи правового регулювання. Правове регулювання як владний вплив держави з допомогою всіх юридичних засобів на суспільні відносини з метою їх розвитку. Основні стадії правового регулювання.

Механізм правового регулювання як система засобів правового впливу на всі суб'єкти суспільного життя, формування їхньої правової поведінки. Елементи механізму правового регулювання. Правові норми. Юридичні факти. Індивідуальні юридичні приписи, правовідносини, акти реалізації норм права. Місце і роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання відносин.

Якість правового регулювання суспільних відносин. Ефективність правового регулювання. Економічність правового регулювання. Цінність правового регулювання. Вимоги до механізму правового регулювання у державах соціальної демократії.

Правова система суспільства

Поняття та ознаки правової системи суспільства. Структура правової системи суспільства, її

підсистеми (інституціональна, нормативна, ідеологічна, функціональна, комунікативна).

Поняття правової сім'ї. Типи (сім'ї) правових систем сучасності. Континентальний (романо-германський) тип правових систем. Англосаксонський (прецедентний) тип правових систем. Релігійний та інші типи правових систем.

Правова система і право.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Олійник А. Ю. Основи історії і теорії держави і права: навч. посіб. Київ, ЦУЛ, 2015. 197 с.
2. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ: Алерта, 2015. 288 с.
3. Селецький С. І. Теорія держави і права. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 246 с.
4. Сухонос В.В. Теорія держави і права : підручник. Суми : Університетська книга, 2018. 544 с.
5. Теорія держави і права : підруч. / [Ю. А. Ведерніков, І. А. Сердюк, О. М. Куракін та ін.] ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 468 с.
6. Теорія держави та права: навч. посіб. / [С. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
7. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. К.: «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.
8. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Виборчий кодекс України: закон України від 19.12.2019 № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 року № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
3. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану : постанова Кабінету міністрів України від 12.04.2022 р. № 440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-п#Text>.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.
6. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>.
- 7.
8. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 6.11.2012 р. № 5475-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5475-17#Text>.
9. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
10. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
11. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
12. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
13. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

14. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

15. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року : постанова Кабінету міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>.

16. Про Кабінет Міністрів України : закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

17. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : закон України від 15.03.2022 р. № 2136. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

18. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 р. № 1689-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#n2>.

19. Про очищення влади : закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>.

20. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 р. № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.

ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ

Загальнотеоретична дисципліна як наука

Економіка – основа життя людини і суспільства. Виробництво як процес: його технічна і суспільна сторони.

Економічні ресурси і фактори виробництва. Життєві блага або економічний продукт. Структура економічного продукту. Інвестиційні і споживчі блага в структурі продукту.

Позитивний аспект предмету політичної економії. Людина в економіці. Людські потреби і економічні відносини. Соціально-економічні відносини. Економічний зміст власності. Типи і форми власності. Організаційно-економічні відносини. Поділ і кооперація праці, організація і технологія суспільного виробництва.

Нормативний аспект предмету економічної теорії. Проблема економічного вибору і крива виробничих можливостей (крива трансформації). Об'єктивні основи розробки ефективної економічної політики.

Економічні категорії, закони і принципи та їх значення для пізнання економічних процесів і явищ. Визначення предмету економічної теорії (політичної економії) та його сторін. Функції політичної економії. Політична економія та економікс. Методи пізнання економічних явищ і процесів.

Економічні системи

Економіка і науково-технічний прогрес (НТП). Еволюційна і революційна форми НТП. Вплив НТП на зміст, продуктивну силу, інтенсивність і якість праці. Поняття технологічного способу виробництва. Сучасна НТР та її вплив на спосіб виробництва. Доіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний типи технологічного способу виробництва. Формування «інформаційного» суспільства і поява «нової економіки».

Поняття економічної системи та її елементів. Економічні категорії і закони розвитку економічних систем. Типи економічних систем, їх компаративний аналіз. Господарський кругообіг в економічній системі.

Ринкова економіка, її види і сучасні моделі. Планова (командно-адміністративна) економічна система та її моделі. Особливості економічної системи трансформаційного типу. Типи перехідних (транзитивних) економік. Еволюція економічних систем і проблеми становлення сучасної цивілізації та економічної єдності світу.

Товарний тип виробництва – основа ринкової економіки

Поняття, зовнішні ознаки і визначальні риси ринкової системи господарювання. Ринок як економічна категорія. Ринкова структура та інфраструктура.

Товарне виробництво як детермінанта ринкової економіки. Суть і причини виникнення

товарного виробництва. Товарний і натуральний типи господарства та особливості їх взаємоз'язку на різних етапах еволюції економічних систем. Товарне господарство і командна (планова) економіка. Проблеми формування суб'єктів товарного виробництва за умов ринкової трансформації вітчизняної економіки: приватизація, реструктуризація і корпоратизація господарських структур.

Товар та його властивості. Економічний зміст категорії «товар». Корисність, або споживна вартість, як властивість товару. Мінова вартість, як властивість товару. Визначення економічної природи мінової вартості за концепцією витрат праці. Вартість і закон вартості товару. Визначення економічної природи мінової вартості за концепцією корисності. Поняття корисності блага.

Теорія грошей і грошового обігу

Закономірності виникнення і суть грошей. Походження і суть грошей за металістичною, номіналістичною, кількісною і товарною теоріями. Товарні і символічні гроші. Функції грошей та їх еволюція.

Система грошового обігу та еволюція її типів. Системи біметалізму та монометалізму. Етапи еволюції золотого монометалізму: золотомонетний, золотозливковий та золотодевізний стандарти. Сучасна система нерозмінних кредитних грошей.

Розгорнутий вираз рівняння обміну і поняття грошового агрегату. Сучасна система грошових агрегатів. Визначення кількості готівкових грошей, необхідних для обігу. Поняття грошової мультиплікації. Визначення кількості грошей з врахуванням грошового мультиплікатора. Порушення дії закону грошового обігу: інфляція і дефляція.

Ціна і ринкова рівновага

Ціна товару. Визначення економічної природи ціни товару за трудовою теорією вартості і за теорією граничної корисності блага: компаративний аналіз. Сучасна маржиналістська версія економічної природи ціни товару.

Закон попиту. Характер залежності обсягів попиту на товар від коливань ринкової ціни. Функція попиту, її графіки та рівняння. Нецінові чинники та графічне відображення їх впливу на попит.

Закон пропозиції. Характер залежності обсягів пропозиції товару від коливань ринкової ціни. Функція пропозиції, її графіки та рівняння. Нецінові чинники пропозиції і графічне відображення їх впливу на пропозицію товару.

Ціна ринкової рівноваги та механізм її досягнення. Поняття рівноважної ціни. Павутиноподібна модель забезпечення ринкової рівноваги. Причини та наслідки порушення ринкової рівноваги. Рівновага за умов монопольних і державних обмежень ринкового ціноутворення.

Підприємництво та його суб'єкти

Підприємництво як економічна категорія і як метод господарювання. Суть, функції, форми і види підприємницької діяльності. Поняття бізнес-діяльності. Проблеми формування ефективної системи підприємництва в Україні.

Суб'єкти структури підприємництва: домашнє господарство, фірма (підприємство), держава. Інфраструктурні суб'єкти економічної системи.

Підприємство як економічний агент бізнес-діяльності

Підприємство як первинна ланка економіки. Підприємство і фірма. Сучасна теорія фірми. Економічна та юридична самостійність підприємства. Поняття юридичної особи.

Види підприємств за формами власності. Приватні, колективні, державні, змішані та спільні підприємства. Сучасні проблеми формування багатокладної економіки в Україні.

Організаційно-правові форми підприємства. Одноосібне підприємство (власне діло). Підприємницьке товариство (спілка): повне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю (лімітед) і командитне підприємницьке товариство. Корпорація (акціонерне товариство).

Форми організації корпоративних підприємств. Спільні риси та відмінності форм корпоративних об'єднань, що утворюються на основі горизонтальної і вертикальної інтеграції та диверсифікації виробництва.

Форми підприємств за рівнем концентрації і централізації виробництва. Великі, середні і малі

підприємства: їх переваги та недоліки. Венчурні та лізингові фірми.

Управління підприємством. Менеджмент та маркетинг фірми. Управління системою трудових стосунків окремої фірми.

Інвестиційні ресурси підприємства

Пасиви підприємства. Суть, джерела і структура інвестиційних ресурсів підприємства.

Кругообіг і оборот інвестиційних ресурсів підприємства. Кругообіг капіталу, його суть, стадії і функції. Оборот капіталу: час і швидкість. Основні та оборотні засоби підприємства та особливості їх відшкодування. Амортизація. Норма амортизації.

Активи підприємства. Оборотні та необоротні активи. Суть і структура інвестицій. Валові і чисті інвестиції. Прямі та «портфельні» інвестиції. Реальні інвестиції.

Витрати і доходи підприємства

Поняття витрат підприємства: концепції визначення. Принцип альтернативності у визначенні економічної природи витрат підприємства. Поняття виробничих і реалізаційних витрат. Трансакційні витрати. Бухгалтерські (наявні) та економічні (імпліцитні) витрати. Зовнішні і внутрішні витрати. Постійні і змінні витрати: їх економічна природа та структура. Валові та середні значення витрат фірми. Поняття граничних витрат.

Дохід підприємства та його форми. Валовий і чистий дохід. Звичайна, капітальна і дивідендна форми доходу фірми. Граничний дохід. Економічна природа прибутку фірми.

Ефективність підприємницької діяльності фірми: поняття та система показників. Рентабельність господарської діяльності фірми та методи її визначення. Коефіцієнти прибутковості та оборотності активів фірми.

Типи ринкових структур

Ринкова структура та критерії визначення її типів. Чотири моделі галузевих ринків та їх характерні ознаки.

Конкуренція як іманентна форма функціонування ринкової економіки. Досконала конкуренція як особливий тип ринкової структури. Графічне відображення моделі досконалої конкуренції. Чиста конкуренція та економічна ефективність.

Монополія у широкому розумінні. Умови, причини виникнення і форми монополії. Особливості функціонування моделі ринку чистої монополії. Рівень монопольної ринкової влади і система показників її оцінки. Необхідність антимонопольного регулювання.

Характерні ознаки монополістичної конкуренції і олігополії як форм недосконалої конкуренції.

Ринок праці і заробітна плата

Ринок праці, його суть та історичні умови виникнення. Робоча сила як товар.

Заробітна плата як ціна фактора праці. Концепція граничної продуктивності. Теорія людського капіталу. Ефект взаємозаміщення у визначенні ринкової ціни фактора праці.

Економічна рівновага та моделі ринку праці. Попит і пропозиція на ринках праці та чинники, що їх визначають. Конкурентна, моносонічна і профспілкова моделі ринку праці та особливості їх рівноважного функціонування. Випадок двосторонньої монополії на ринку праці.

Неповна зайнятість. Порушення рівноваги ринків праці і виникнення безробіття за марксистською, класичною і кейнсіанською теоріями.

Заробітна плата як форма факторного доходу. Суть, форми і системи заробітної плати як доходу на фактор праці.

Кількісні визначення заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Індекс реальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата і прожитковий мінімум. Диференціація національних рівнів заробітної плати та чинники, що її визначають. Динаміка реальної заробітної плати і її вплив на продуктивність праці.

Ринок капіталів, підприємницький дохід і процент

Капітал як економічна категорія. Багатоваріантність трактувань суті капіталу в економічній науці. Фізична і грошова форми капіталу.

Ринок капіталу у формі ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Закономірності виникнення ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Капітал-власність і капітал-функція.

Механізм функціонування ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів. Попит і пропозиція на

ринках кредитних ресурсів та чинники, що їх визначають. Умови рівноваги ринку кредитних (інвестиційних) ресурсів.

Вплив фактору часу на ринок інвестиційних ресурсів. Проблеми дисконтування грошових потоків. Визначення майбутньої і теперішньої вартості інвестицій.

Кредит як форма руху ринку капіталів. Комерційний і банківський кредит. Кредитно-банківська система. Центральний банк і комерційні банки. Видатки і доходи банків. Рентабельність банківського бізнесу. Небанківські кредитні установи. Проблеми формування ефективної кредитно-банківської системи в Україні.

Ринок капіталу у формі ринку цінних паперів. Закономірності виникнення ринку цінних паперів. Реальний і фіктивний капітал. Основні види цінних паперів. Первинний і вторинний ринки цінних паперів.

Фондова біржа як організований ринок фондових цінних паперів. Функції і операції фондової біржі.

Ринок природних ресурсів і рента

Суть і специфіка ринку природних ресурсів. Рідкісність і невідтворюваність природних ресурсів та їх вплив на співвідношення попиту і пропозиції. Рента як ціна фактору природних ресурсів. Ціна землі. Умови рівноваги ринку природних ресурсів.

Рента як форма доходу на фактор природних ресурсів. Рента і орендна плата. Проблеми розподілу і використання рентного доходу.

Форми ренти. Земельна рента як форма економічної ренти. Диференціальна земельна рента та її варіанти. Рента в добувній промисловості і будівництві.

Форми господарювання у сільськогосподарському виробництві країн з перехідною економікою. Приватновласницька спрямованість реформування організаційних форм господарювання. Основні види підприємницьких структур в сучасному сільському господарстві України. Агропромислова інтеграція та напрями її поглиблення.

Розподіл і перерозподіл факторних доходів

Первинний розподіл факторних доходів. Первинні доходи і оцінка ступеня рівномірності їх розподілу.

Перерозподіл доходів. Необхідність перерозподілу суспільних благ і доходів. Критерії ефективності і справедливості у визначенні меж перерозподілу. Канали і механізм перерозподілу. Похідні доходи.

Споживання як кінцевий результат розподілу. Кінцеві доходи населення і бюджет сім'ї. Єдність фізіологічних, економічних, соціальних і духовних аспектів у визначенні рівня добробуту. Необхідність та шляхи подолання бідності в Україні.

Національний суспільний продукт

Сукупний продукт нації і проблема його оцінки. Повна (сукупна) вартість національного продукту. Вартість проміжного і кінцевого продукту. Проблема повторного рахунку. Додана вартість суспільного продукту. Суть системи національних рахунків.

Валовий внутрішній, валовий національний продукт, валовий національний дохід, чистий національний дохід, національний дохід, їх економічний зміст.

Поняття національного багатства та його основні структурні компоненти.

Ефективність виробництва національного продукту і система її показників. Поняття соціально-економічної ефективності.

Динаміка національної економіки

Поняття і типи динаміки національної економіки. Зміст економічного зростання та економічної стагнації. Економіко-екологічні проблеми гіпертрофованого економічного зростання.

Система показників динаміки національної економіки. Фактори капіталу, праці і технічного прогресу в динаміці національного продукту. Поняття виробничої функції. Фактори споживання, заощадження та інвестування в динаміці національного продукту.

Нестабільність і рівновага національної економіки

Загальні уявлення про рівновагу національної економіки та її нестабільність. Суспільне відтворення та його типи і господарський кругообіг.

Нестабільність національної економіки і циклічний характер економічного розвитку. Причини економічної циклічності. Цикл ділової активності та його фази. Механізм циклічного розвитку економіки. Загальні уявлення про рівновагу національної економіки.

Регулювання національної економіки

Роль та місце держави в національному регулюванні. Історичні віхи становлення державного впливу. Державні функції та методи впливу. Фінанси, їх класифікації та особливості.

Державний бюджет і його основні форми. Видатки та доходи державного бюджету. Вплив дефіциту бюджету і державного боргу на національну економіку. Управління бюджетним дефіцитом.

Податки, їх різновиди. Фінансово-бюджетне регулювання. Грошово-кредитна система, її зміст. Центральний банк, комерційні банки і небанківські кредитні установи. Зміст, цілі, методи та інструменти монетарної (грошово-кредитної) політики.

Світове господарство в умовах глобалізації

Закономірності формування і розвитку світового господарства. Економічна суть світового господарства та закономірності його становлення. Інтернаціоналізація економіки і міжнародний поділ праці. Міжнародна економічна інтеграція, її форми та етапи. Європейський Союз.

Оцінка результатів зовнішньоекономічної діяльності. Поняття та система показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Торговельний баланс країни. Платіжний баланс та його структура.

Глобалізація світогосподарських зв'язків. Поняття та форми прояву глобалізації світового господарства. Країни «центру» та країни «периферії» глобалізованого світу – проблеми взаємовідносин між ними. Проблеми входження економіки України до системи глобалізованого світового господарства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка і бізнес : підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
2. Економіка підприємства : підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
3. Економіка: теорія і практика. Підручник /за ред. Галушка З.І., Поченчук Г.М. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Економічна теорія: навч. посіб. / [В. Б. Захожай, А. І. Козлова, О. А. Діденко та ін.]: під кер. та наук. ред. В. Б. Захожая. Київ: ДП «Вид. дім. «Персонал», 2016. 520 с.
5. Економічна теорія: підручник / В. Д. Лагутін, Ю. М. Уманців, Т. А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2017. 608 с.
6. Кокареєв І. В. Основи економічної теорії: курс лекцій. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 220 с.
7. Основи економічної теорії / за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинської. Навч. посіб. Київ: Каравелла, 2016. 448 с.
8. Основи економічної теорії для технічних спеціальностей : конспект лекцій / Роман Яковенко. Кропивницький : КНТУ, 2016. 50 с.
9. Основи економічної теорії: навч. посіб. для студентів закладів вищої освіти неекономічних спеціальностей / за ред. акад. І. Ф. Прокопенка. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 260 с.
10. Пурська І.С. Основи економіки: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа». Львів: 2017. 93 с

Інформаційні ресурси

Офіційне інтернет-представництво Президента України – <http://www.president.gov.ua>.

Офіційний веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби – www.nads.gov.ua.

Сайт Верховної Ради України – rada.gov.ua/.

Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу – <http://www.center.gov.ua/>.

Офіційний веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби – www.nads.gov.ua.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Конкурсний бал вступника для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступні випробування відбуваються у формі комп'ютерного тестування. Абітурієнт розв'язує 20 завдань.

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника: 1 рівень (високий): 200-180 балів; 2 рівень (середній): 179-160 балів; 3 рівень (достатній): 159-140 балів; 4 рівень (низький): 139-100 балів.

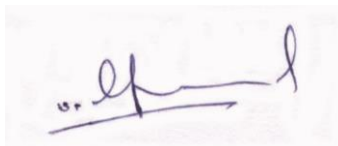
1 рівень (високий): 200 – 180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179 – 160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159 – 140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

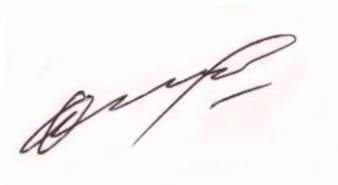
4 рівень (низький): 139 – 100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Голова фахової атестаційної комісії

Ярослав ЯРОШ

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ